

جدید

2025-yil 4-aprel
№ 14(66)

www.jadid.uz

Tilda, fikrda, ishda birlik!

Jadid

adabiy, ilmiy-ma'rifiy va ijtimoiy haftalik gazeta

@Jadidrasmiy

@Jadidmediauz

@Jadidrasmiy

@Jadid_uz

НУҚТАИ НАЗАР

“ДЎСТ ҚИДИР, ДЎСТ ТОП ЖАҲОНДА...”

Марказий Осиё ҳудудида яшаган халқлар қадим-қадимдан дўст-иноқ, қуда-анда, қон-қардош бўлгани барчага маълум. Ўлкадаги ҳар бир мустақил мамлакат ўз миллий давлатчилик асосларини қайта бунёд этиб, кўксини кўтариб, дунё ҳамжамиятида ўз ўрнини топгунга қадар, ҳақ гапни айтадиган бўлсак, бир муддат ўз ички масалалари, ижтимоий-иқтисодий тизимидаги муаммоларини ҳал этишга кўпроқ куч ва вақт сарфлашди. Аслида дунёдаги ҳеч бир мамлакат ўз ҳолича ёлғиз яшай олмайди. Оддий бир инсоннинг яшаш шароитида олис-яқин кўни-кўшнилари билан муомала-муносабат нақадар муҳим бўлса, мамлакатлар учун ҳам дунё ҳамжамияти ва айниқса, кўшниси билан ўзаро бирдам, дўстона муносабат шу қадар зарурат саналади.

Оқил САЛИМОВ,
академик

Яқинда қадимий Хўжанд шаҳрида Ўзбекистон, Тожикистон ва Қирғизистон давлатлари раҳбарларининг учрашуви бўлиб ўтди. Мен кўшни мамлакатлар етакчиларининг самимий мулоқотини ойинаи жаҳон орқали кўриб, тўғриси, қувонганимдан кўзларимга ёш келди. Чунки истиқлолнинг аввалги йилларида, ҳар ким ўзи билан ўзи банд бўлган маҳалларда чегараларга симтўрлар тортилди, зовурлар қазилди. Мундоқ дўппини ерга қўйиб, мулоқаза қилиб қўрилса, ўзбек, тожик, қирғиз, қозоқ, туркман – бу қон-қардош халқлар бир-бирларини кўрмаса, мулоқот қилиб турмаса, уларнинг турмуш тарзи тугал бўлмайди. Ўзбек тожикнинг тўйига, қирғиз қозоқнинг байрамига бормаидиган бўлса, мен аминманки, уларнинг еган оши ҳам татимайди. Бизнинг азалий қардошлигимизнинг энг гўзал рамзи – бу бизнинг очиқ қалбимизга мос очиқ дастурхонимиз. Тожикларнинг байрам ва тўйларида ўзбекча куй-қўшиқ

Менинг бошқа миллатга мансуб жуда кўп дўстларим, илмий соҳада фаолият олиб бораётган шогирдларим бор. Улар менга худди оталарига кўнглини очгандек ўзларининг шодиёна кунларини ҳам, ғамгин паллаларини ҳам сўзлаб беришади. Қувончига шерик бўлман, муаммолари бўлса, қўлимдан келганча ҳал этишга ёрдам бераман. Ёшлик йилларимда танишган бир қанча тожигу қирғиз дўстларим, кейинги йилларда орттирган шогирдларим билан ҳар доим алоқадаман. Улар мени Мустақиллик байрами, Наврўз айёми, ҳайит кунларида табриклаганларида бошим осмонга етади ва уларнинг оиласига, эл-юртига барака тилаб дуолар қиламан. Асл дўстликнинг мағзи ҳам шунда.

Анжуман кунлари Президентлар Хўжанд қалъасига боришди. Бу қадимий қалъа бир неча минг йиллик тарихга эга экани кўпчиликка маълум. Хўжанд деганда беихтиёр миллий қаҳрамонлар – паҳлавон Жалолиддин

янграйди, улар ҳам “Лазги”ни жону дилдан яхши кўради. Қирғизлар “Андижон полкаси”-га рақсга тушади. Илдизлари бир бўлган бу халқларни ажратиш гўё этдан тирноқни айир-ишдек гап аслида.

Менга чегара ҳудудида бунёд этилган рамзий уч қиррали миноранинг кўриниши жуда маъқул бўлди. Истеъдодли тожик шоири Мирзо Турсунзодиннинг:

**“Дўстлар қўл бериб аҳду вафога,
Бошин кўтармакда юксак фазога”** – деган мисралари худди бу кун учун айтилгандек. Зотан, дўстлик-қариндошликнинг сас-садолари олис мозий қатъридан келади; бу қардошликнинг томирлари эса жуда бақувват ва чуқур. “Юксак фазога” бўй чўзган уч мамлакат рамзининг дўстона эзгу ғояларини муҳташам белбоғ авайлаб ўраб, қучиб, опичлаб – бирлаштириб турибди. Бу санъат намунаси бўлган монумент пойига гуллар кўйилганида бамисоли ўша рамзий новдалар чечак очгандай бўлди. Демак, миллатлар орасидаги дўстлик ришталари мустаҳкамлар экан, келгусида бу қардошлик навниҳоллари ўз мевасини беради. Ҳамкорликда қуриладиган завод ва фабрикаларда ўзбек, тожик, қирғиз миллатига мансуб мутахассислар баҳамжihat меҳнат қилади. Улар дўстлик тилида сўзлашади.

Мангуберди ва баҳодир Темур Малик эсга келади. Улар юрган йўллар, қолдирган излар кўз олдимизда намоён бўлади. Қадимий Хўжанд шаҳри ва унинг маҳобатли қалъаси шундай нодир хотираларни ёдга солади. Айтганча, Хўжанд қалъаси ҳовлисида намоёиш этилган анжомлар, бир қатор халқ ўнарымандлари олдида турган буюмлар худди ўзбек усталари ясаган санъат намуналарини эслатади. Нима бўлганда ҳам, Ўзбекистон, Тожикистон ва Қирғиз Республикалари Президентларининг мулоқотлари, белгиланган режалар биз, зиёлилар учун ҳам дастуриламал бўлиб, илмий-ижодий ва хизмат фаолиятимиз кўламини янада кенгайтириши шубҳасиз.

Ардоқли шоиримиз Эркин Воҳидовнинг дўстлик тўғрисидаги машҳур шеърдан бир парча келтириш билан сўзимни яқунламоқчиман:

**Дўст билан обод уйинг,
Гар бўлса у вайрона ҳам.
Дўст қадам қўймас эса,
Вайронадир қошона ҳам...**

**Дўст қидир, дўст топ жаҳонда,
Дўст юз минг бўлса оз.
Кўп эрур бисёр душман,
Бўлса у бир дона ҳам.**

Мен она тарихимизнинг шоҳ асари бўлган Соҳибқирон Амир Темур қаламига мансуб “Темур тузуклари”ни дунёнинг нодир ёдгорликларидан бири, деб ҳисоблайман. Биринчидан, асар муаллифининг фавқуллоҳда даҳо сиймо эканлиги, иккинчидан, ёзилиш услуби соддалиги, учинчидан, асар тақдирининг ғаройиблиги, тўртинчидан, олинган давр (бу даврда жаҳон харитаси янгидан тузилди, Европа Ренессансига замин яратилди, Амир Темур дунё ҳаётини ҳаракатга келтирувчи қудратли кучлардан бири бўлиб майдонга кирди) ғоятда муҳимлиги бу асарга жаҳонда бўлган қизиқиш ва эътиборни тобора ошириб бормоқда.

9 АПРЕЛЬ – СОҲИБҚИРОН АМИР ТЕМУР ТАВАЛЛУД ТОПГАН КҮН

“ТЕМУР ТУЗУКЛАРИ” ЁДГОРЛИГИГА ОИД АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР

Бир қараганда, “Тузуклар” ҳақида ҳам-ма нарса маълумдек: биринчи китоб (асли 2 китобдан иборат) “...Етти йиллик юришдан сўнг зафар ва нусрат билан Самарқандга қайтдим...” деган сўзлар билан яқунланади. Бу 1404 йил август ойига тўғри келади. Лекин ҳали ўрганилиши, аниқланиши керак бўлган жиҳатлар етарлича топилади.

Айрим хорижий ва ўзимизнинг олимларимиз орасида ҳам “Тузуклар”ни Амир Темур ёзганига шубҳа билан қаровчилар бор. Бу борада, биринчи галда, унинг саводи масаласи, Соҳибқироннинг давлат одами экани, ниҳоятда бандлиги, салтанат юмушлари кўпчилиги ва шиддатли ҳарбий юришлар орасида китоб ёзишга фурсат топиш мушкуллигини сабаб қилиб кўрсатмоқчи бўладилар. Тўғри, ҳар ким ўз субъектив фикрини билдириш ҳуқуқига эга. Лекин тарихимизда мисол бор: Заҳириддин Муҳаммад Бобур, қисқа умри давомида,

бир жойда кўним топмай, сарсон-саргардонликларда юриб, “Бобурнома”дай улкан асар яратди-ку! Инсоннинг шижоати, ғайрати, имкониятлари чексиз...

Лекин бир ҳақиқатни айтиб ўтиш жоиз. “Темур тузуклари” жуда содда, айни пайтда мураккаб асар. Бундай асарни ёзиш учун муаллиф кенг дунёқарашга эга, тарихнинг оғир қадамларини ўз бошидан кечирган, дунёни бемалол чамаловчи буюк арбоб макомини эгаллаган, тарих ва географияни чуқур билган, этнонимлар, топонимлар... ҳаёт, дунё оқими, умр йўллари ҳақида катта ҳулосалар чиқаришга қодир доно файласуф даражасидаги сиймо бўлмоғи керак. Бошқача айтсак, “Турон салтанати” (давлатимизни Соҳибқироннинг ўзлари шундай атаганлар. Ўзларини “Турон султони”, деб номлаганлар, тошга ўйиб ёздирганлар) Амир Темурнинг ижоди эди, ана шу салтанат бобомизнинг машаққат-

ли меҳнати билан бўй кўргизди, унинг қонунлари, шунчаки ўз-ўзидан эмас, ҳаётий зарурат юзасидан дунёга келди. “Темур тузуклари” эса барчасининг ёрқин ифодаси сифатида пайдо бўлди. Чиндан ҳам, “Тузуклар” замон зарурати ва талаби билан яратилган асардир.

“Тузуклар”ни салтанат тузишда тажрибалар орттирган, муаррих Низомиддин Шомий таърифлагандек: “камолу мартабаларга ўзининг етук саъй-ҳаракати ва жидду жаҳди билан эришган” Амир Темур сингари одамгина ёза олади, бу ҳақда китоб ёзиш шундай одамнинггина қўлидан келади! Бу ерда шубҳа бўлиши мумкин эмас. “Темур тузуклари”ни мутолаа қилганда, унинг муаллифи нечоғлик юксак маънавият ва кенг билим соҳиби эканлигининг гувоҳи бўламиз.

(Давоми 6-саҳифада.) ➤

МУНОСАБАТ

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ:

“МАРКАЗИЙ ОСИЁ ЭНДИ ТАРИХНИНГ ЧЕТИДА ЭМАС, БАЛКИ ЎЗ СТРАТЕГИК КҮН ТАРТИБИНИ ШАКЛЛАНТИРАЁТГАН, ЖАДАЛ РИВОЖЛАНАЁТГАН МИНТАҚАГА АЙЛАНМОҚДА”

Ўзбекистон Президентининг “Euronews”га берган интервьюси қўллаб-қувватлашчи хорижий ОАВ томонидан эълон қилинди

Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг жорий йил 4 апрель кuni Самарқандда бўлиб ўтадиган “Марказий Осиё – Европа Иттифоқи” саммити олдида “Euronews”га берган эксклюзив интервьюси етакчи халқаро оммавий ахборот воситаларида кенг резонансга сабаб бўлди.

Қўллаб-қувватлашчи босма ва электрон нашрлар ўз саҳифаларида Ўзбекистон раҳбарининг “Euronews” саволларига берган жавобларининг тўлиқ матнини турли тилларда эълон қилди ҳамда бу билан янги Ўзбекистоннинг минтақавий ва халқаро кун тартибининг асосий масалалари бўйича позициясига катта қизиқиш борлигини тасдиқлади.

(3-саҳифада ўқинг.) ➤

БУГУННИНГ НАФАСИ

“МАРКАЗИЙ ОСИЁ – ЕВРОПА ИТТИФОҚИ” САММИТИ МУҲИМ ИМКОНИЯТ

“МАРКАЗИЙ ОСИЁ – ЕВРОПА ИТТИФОҚИ”
БИРИНЧИ САММИТИ

2025 йил 3-4 апрель,
САМАРҚАНД ШАҲРИ

“Марказий Осиё – Европа Иттифоқи” биринчи расмий саммитининг Самарқанд шаҳрида ўтказилиши бежиз эмас. Самарқанд кўп асрлардан бери илм-фан, маданият, савдо-сотик маркази бўлиб келган. Бу қадим кентнинг табиати, иқлими, тарихий обидалари ва шаҳарсозлик маданияти жумла жаҳонга маълуму машҳур.

(Давоми 3-саҳифада.) ➤

